

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mezinárodní řešení spor : právo versus praxe na Ukrajin

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2015

VIII. ročník SVO

Autor: Kristýna Janoušková

Konzultant: JUDr. Bc. Alla Tymofeyeva, Ph.D.

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VIII. ročníku Studentské vdecké a odborné innosti (SVO) vypracovala samostatn za použití literatury a zdroj v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné ásti d íve publikována, obhájena jako sou ást bakalá ské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifika ní práce a nebyla předložena do předchozích ro níků SVO i jiné sout že.

Souhlasím s užitím této práce rozší ováním, rozmnožováním a sd lováním ve ejnosti v neomezeném rozsahu pro ú ely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 14. dubna 2015

.....

Kristýna Janoušková

Podkování

Tímto bych chtěla podkovat JUDr. Bc. Alle Tymofeyev, Ph.D., především za motivaci a vnuknutí myšlenky pustit se do této práce, dále též za pomoc, cenné rady, včasně připomínky, ochotu a vstřícnost při konzultacích. Za doporučení děkuji také JUDr. Martinu Faixovi, Ph.D., který rozšířil mé obzory o etné zdroje informací a pomohl mi s konkrétním pojetím práce. V neposlední řadě patří můj dík za kritický náhled kolegyni Kateřině Korbelové, jež oběma prošla každý náčrt mé práce a byla mi oporou.

Obsah

ÚVODEM	- 5 -
I. SMÍRNÉ ŘEŠENÍ SPORŮ	- 6 -
A. JAKÁ SE NABÍZEJÍ SMÍRNÁ ŘEŠENÍ SPORŮ?	- 6 -
1) Poradní prostředky řešení sporů	- 7 -
a) P ímé diplomatické jednání	- 7 -
b) Vyšet ovací komise	- 8 -
c) Dobré služby a mediace.....	- 8 -
d) Smír í ízení	- 9 -
e) Politické ešení spor	- 9 -
2) Prostředky závazného řešení sporů	- 9 -
a) Mezinárodní arbitráž, Stálý rozhod í soud, pravidla rozhod ího ízení	- 10 -
b) Mezinárodní soudní dv r, sporné ízení p ed mezinárodním soudním dvorem, jeho posudky	- 10 -
c) Specializované mezinárodní soudy.....	- 11 -
B. ODHALÍ KRIZE NA UKRAJINĚ PŘÍKLADY SMÍRNÉHO ŘEŠENÍ SPORŮ?	- 11 -
1) Ukrajinská krize	- 11 -
2) Smírné řešení sporu	- 13 -
a) P ímé diplomatické jednání	- 13 -
b) Vyšet ovací komise	- 14 -
c) Dobré služby a mediace.....	- 14 -
d) Politické ešení sporu	- 15 -
II. KDYŽ SMÍRNÉ PROSTŘEDKY SELŽOU	- 16 -
A. DONUCENÍ V MEZINÁRODNÍM PRÁVU	- 16 -
1) Upozornění, varování	- 16 -
2) Retorze a represálie	- 17 -
a) Retorze.....	- 17 -
b) Represálie	- 17 -
3) Sebeobrana	- 18 -
4) Akce Rady bezpečnosti OSN	- 18 -
B. A JAK TO BYLO NA UKRAJINĚ?	- 19 -
1) Retorze a represálie	- 19 -
2) Sebeobrana	- 20 -
3) Rada bezpečnosti	- 21 -
ZÁVĚR: ŘEŠENÍ UKRAJINSKÉ KRIZE – EFEKTIVNÍ NEBO NEEFEKTIVNÍ?	- 22 -
LITERATURA A POUŽITÉ ZDROJE	- 25 -

Úvodem

Píše se rok 1864 a na světě přichází *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli*. Dochází tak k mezinárodní úpravě ochrany těch, již byli postiženi válkou, a tím ke zlepšení podmínek ozbrojených konfliktů.¹ Dnes je tomu již 151 let.

Přenesme se do roku 1928. Právě vzniká dokument známý jako *Briand-Kellog v pakt*, kde v čl. 1 smluvní strany „odsuzují válku jako prostředek k vyřešení mezinárodních neshod a zříkají se jí jako prostředku národní politiky ve svých vzájemných vztazích“ a ve čl. 2 se „shodují, že urovnání nebo vyřešení všech neshod a sporů, ať by byly jakékoliv povahy nebo prostředkem, k nimž by mohlo dojít mezi nimi [smluvními stranami], nemá se nikdy jinak dít než pokojnými prostředky.“² Od té doby uplynulo již 87 let.

Po skončení druhé světové války spatřilo světlo světa *Charta Organizace spojených národů*. V její preambuli stojí odhodlání „uchránit budoucí pokolení metly války, [...] vytvořit podmínky, za nichž mohou být zachovány spravedlnost a úcta k závazkům plynoucím ze smluv a jiných pramenů mezinárodního práva, [...]“ a zavázání se ke snášenlivosti, žití v míru, sjednocení sil k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění „aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu.“³

Je ovšem k by si skoro řekl, že v dnešním moderním světě 21. století se mluví o něčem, co by souviselo s válkou, tzn. v současné terminologii ozbrojeným konfliktem, setkat jen v muzeu či na plátně kin. Vždyť i samotná definice mezinárodního práva, popisovaného jako *soubor pravidel, norem a zásad upravujících chování států a jiných subjektů mezinárodního práva, zajišťujících jejich neinterferovanou existenci a dále vznik a vývoj mezinárodních společenství*⁴ nás přivádí (zejména spojením „nerušená existence“) k ideji mírového soužití po celém světě. Z výše citované *Charty OSN* jasně vyplývá právo všech členských států

¹ Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field. 1864.

² Kellog – Briand Pact. 1928. Článek 1, 2.

³ Charter of the United Nations. 1945. Preamble.

⁴ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo ve veřejném. Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu mezinárodnímu. Str. 15.

Mezinárodní právo. Portál evropské e-justice. Dostupný online. [7. 2. 2015] URL: <https://e-justice.europa.eu/content_international_law-10-cs.do>

nevyvolávat žádné další ozbrojené konflikty a případné vzniklé spory řešit mírovou cestou.⁵ Dominique Carreau v knize *Droit international* („Mezinárodní právo“) uvádí, že je ve vztazích mezi subjekty mezinárodní společnosti válka nezákonná. Jinak řečeno, vztahy mezi těmito subjekty a řešení případných sporů musí být pouze mírového charakteru.⁶

Bohužel, přes všechny výše uvedené argumenty a příklady smluv musíme zkonstatovat, že se zde teorie a praxe rozcházejí – nesetkáváme se pouze se smírnými prostředky řešení sporů, ozbrojené konflikty stále přetrvávají. A prostřednictvím jednoho z těchto souasných, označovaného jako Ukrajinská krize, bych chtěla poukázat na způsoby jejich řešení.

Tato práce si tedy klade za cíl zmapovat způsoby řešení mezinárodních konfliktů a zároveň promítnout jejich praktické využití na Ukrajinské krizi. Na teoretické rovině se nabízí přehled metod řešení sporů, od smírných poradních prostředků až po donucení. Rovněž praktická prostřednictvím příkladů, jež nám konflikt nabízí, odhalí, jaké způsoby se dnes pro řešení mezinárodních sporů využívají, a dovede nás k otázce, na níž se prostřednictvím práce pokusím odpovědět: Jak efektivní jsou dnes prostředky pro mezinárodní řešení sporů?

Nejprve se budu v práci zabývat metodami mírového řešení sporů, a to jak poradními, tak závaznými. Poté se zaměřím na další, razantnější nemírová řešení. Zároveň se pokusím uvést problematiku ukrajinského konfliktu, respektive pouze ty jeho části, které souvisejí s mezinárodním řešením sporů.

I. Smírné řešení sporů

A. Jaká se nabízejí smírná řešení sporů ?

Idea omezit válku se postupně objevovala od počátku 19. století. Návrh cara Mikuláše II. svolat konferenci, jež by se zabývala zajištěním a dodržováním skutečného a trvalého míru, se však podařilo zrealizovat až v roce 1899, kdy proběhla první mírová konference v Haagu. Konference se vnovala mimo jiné pokojnému řešení mezinárodních sporů a dala vzniknout

⁵ Kromě zmíněných částí citované preambule viz čl. 2 odst. 3 a 4, čl. 33 Charty.

⁶ CARREAU, Dominique. *Droit international*. 7. vydání. 2001. Pedone. Str. 574. Sám autor cituje zdroje: STONE, J.: *Legal control of international conflicts*, 1959, BROWNLIE, I.: *International law and the use of force by states*, 1963

Haagské úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů^{7, 8}, kde byly stanoveny metody a způsoby řešení konfliktů mezinárodního charakteru.⁹ Tyto metody se postupně utvářely a měnily v průběhu času. Lze rozlišit 5 fází, a to sice první do roku 1914, druhou mezi léty 1914 a 1945 zahrnující období světové války, třetí od roku 1946 do roku 1969, čtvrtou v období 1970-1985 a pátou, která stále trvá, a to již od roku 1986.¹⁰ Právě tato poslední fáze se vyznačuje za prvé novou tematikou vznikajících sporů (objevují se spory environmentálního charakteru, spory ekonomické, kulturní a společenské) a za druhé svou mírovostí.¹¹ Mírné řešení sporů je takové řešení, kdy nedojde k použití ozbrojených sil, ale k sjednání mezinárodní smlouvy, která stanoví nové podmínky a pravidla ve věci sporu. Institut mírného řešení sporů je spíše označován jako „smírné řešení sporů“.¹² Prostředky smírného řešení sporů dříve dle formy na poradní, tzv. avis consultatif, recommandation, jež jsou pouze doporučením a radou adresovanou sporným stranám, a závazné, které jsou přímo určení k řešení právních sporů.¹³

1) Poradní prostředky řešení sporů

Pro poradní prostředky řešení sporů je typická účast třetí nezávislé strany, třetího iniciátora, jehož podíl a zásah do daného sporu se může lišit případ od případu. Nejklasickým druhem poradních prostředků je primé diplomatické jednání (a koliv prvek třetího iniciátora postrádá). Dále se můžeme setkat s vyšetřovací komisí, dobrými službami a mediací, smírným řízením a politickým řešením sporů.¹⁴

a) Primé diplomatické jednání

Primé diplomatické jednání spoívá v tom, že si státy samy stanoví obsah řešení sporu vzájemnou dohodou. Tento typ řešení sporů je nejastjším prostředkem řešení sporů a

⁷ Definitivní verze Úmluvy byla přijata až na druhé Haagské konferenci roku 1907.

⁸ La Ire convention de La Haye de 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux. 1907.

⁹ OND EJ, Jan. Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti. 2. rozšířené vydání. 2008. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, s.r.o. Str. 36, 37.

¹⁰ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. 1. vydání. 2005. Portál. Str. 23.

¹¹ Tamtéž. Str. 30, 311.

¹² Tento termín právě zdrazuje nutnost sjednání mezinárodní smlouvy, která je již sama o sobě výrazem vlezení stran sporu do vyřešení. EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 502.

¹³ Jedná se o arbitrážní nálezy a soudní rozsudky.

¹⁴ EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 503

zároveň dává nejvyšší záruku účinnosti, nebo je založena na dobrovolném souhlasu sporných stran. Bude se moci jednat o řešení sporu mezi dvěma státy, nebo státy účastnících se sporu může být více; v takovém případě se jednání, konajících se na mezinárodních konferencích, účastní jednotliví zástupci států. Nejvíce se s diplomatickým jednáním setkáme v případech, kdy se jedna strana cítí být dotčena nerespektováním svých zájmů stranou druhou.¹⁵ Spor je urovnán, jestliže jednání vedlo k uznání povodně odmítaných požadavků protistrany, k ustoupení od požadavků povodně uplatňovaných, nebo ke kompromisu. Řešení sporu je v podstatě sjednání mezinárodní smlouvy.¹⁶

b) Vyšetřovací komise

Vyšetřovací komise bývají do řešení sporů zaangažovány v případech, kdy je potřebný prozkoumání skutkových okolností z důvodu rozdílnosti názorů na ně. Skutkové okolnosti jsou takto osvětleny a v daném sporu může být rozhodnuto, respektive mu lze předejít, vzhledem k ujasnění okolností a možnému určení odpovědnosti za nedodržení určitého závazku, o jehož okolnosti se jedná.¹⁷ Mezinárodní vyšetřovací komise jsou zřizovány dohodou stran, ve většině případů na základě smlouvy. Jejich členové jsou jmenováni jednotlivými stranami a nezávislost je tomu zajišťována tím, že se nesetkávají např. v řešení pohraničních sporů.¹⁸

c) Dobré služby a mediace

Dobrymi službami nebo mediací mohou být iniciativně pomoci sporným stranám nalézt mírové řešení, i v případě již vzniklého konfliktu, se zasloužit o jeho brzké ukončení a zamezení nepřátelství mezi spornými stranami. Rozdíl mezi dobrými službami a mediací je v míře angažovanosti a možnosti vlastní iniciativy. Zatímco při dobrých službách se tímto iniciativně snaží dát stranám podněty k jednání, tlumočí jim vzájemná stanoviska a poskytuje potřebný materiál, při mediaci se může sám účastnit vlastního jednání, sám může předkládat návrhy

¹⁵ Jedná se klasicky o politické spory.

¹⁶ OND EJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé a obchodní. 2004. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, s.r.o. Str. 200.

¹⁷ MERRILLS, J.G. International Dispute Settlement. 1. vydání. 2011. Cambridge University Press, New York. Str. 41.

¹⁸ EPELKA, Estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 505-507.

ešení a vyhledávat argumenty. Je důležité poznamenat, že se mediací zabývají orgány toho státu, který se zprostředkování ujal.^{19,20}

d) Smírné řízení

Zpravidla předtílené komise představují další, tentokrát relativně nový poradní prostředek řešení sporů, tzv. smírné řízení, nebo také konciliační řízení. Každá strana jmenuje dva z předtí soudců, předtí pátý člen je většinou ustaven jako předseda komise, jejímž úkolem je nejen určení skutkové podstaty sporu, ale i nabídnutí návrhu na věcné řešení sporu. V současné době bývá činnost komisí omežována jen na spory v interpretaci a aplikaci určité oblasti normativity.²¹

e) Politické řešení sporů

Pro řešení sporů, kde nebylo dosaženo dohody o způsobu jejich vyjednávání, se nabízí možnost kolektivní mediace prováděná Radou Bezpečnosti²² – dochází tak k tzv. politickému řešení sporů.

2) Prostředky závazného řešení sporů

Následující způsoby řešení právních sporů již nejsou nezávazné, tak jako ty výše uvedené, kdy si jednotlivé strany mohly samy zvolit, zda se jimi budou řídit, či nikoliv; nyní se budeme zabývat takovými prostředky řešení sporů, které jsou provázeny závaznými rozhodnutími, tj. nálezy mezinárodní arbitráže či rozsudky mezinárodního soudu. Závaznost těchto prostředků vyplývá z předem sjednané mezinárodní smlouvy, v níž je zakotven závazek postoupit řešení daného sporu nezávislému arbitrážnímu či soudnímu orgánu a jeho rozhodnutí přijmout jako konečné.²³ Rozdíl mezi arbitrážním a soudním orgánem spoívá pouze ve formálních a organizačních-technických aspektech. V následujících kapitolách závazného řešení sporů je jejich blíže prozkoumat.²⁴

¹⁹ EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 507, 508.

²⁰ MERRILLS, J.G. International Dispute Settlement. 1. vydání. 2011. Cambridge University Press, New York. Str. 26.

²¹ EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 510.

²² Charter of the United Nations.. 1945. Kap. VI, 1. 33-38.

²³ Konečnost takového řešení však není definitivní; na základě vzájemné dohody mohou sporné strany daný spor řešit znovu.

²⁴ EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 516.

a) Mezinárodní arbitráž, Stálý rozhodčí soud, pravidla rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení neboli arbitráž spoívá v urovnání spor mezi státy prostřednictvím rozhodce, které si strany zvolí.²⁵ Historie arbitráže sahá nkolik století do minulosti, její dnešní forma se ustálila na p elomu 18. a 19. století. Hlavní zásady mezinárodní arbitráže jsou kodifikovány v *Haagské úmluv o pokojném vy izování mezinárodních spor* z r. 1907. Existují dva²⁶ hlavní orgány mezinárodní arbitráže, a to sice Stálý rozhodčí soud v Haagu a Rozhodčí tribunály pro mo ské právo zabývající se spory o výklad a aplikaci mo ského práva. Stálý rozhodčí soud, jehož chod zajiš uje Mezinárodní kancelá, ve skute nosti není stálým orgánem, pouze vytvá í seznam osob, které by do budoucna mohly funkci arbitra vykonat.²⁷ Jestliže se sporné strany rozhodnou ešit spor prostřednictvím Stálého rozhodčího soudu, vyberou ze seznamu p íslušný po et osob, které na základ sjednaného kompromisu pov í funkcí rozhodce.²⁸

Pravidla mezinárodní arbitráže jsou taktéž stanovena v *Haagské úmluv o pokojném vy izování mezinárodních spor*. Zabývají se zejména postupy p í arbitráži, náležitostmi kompromisu, nálezu a námitkami.²⁹

b) Mezinárodní soudní dv r, sporné řízení p ed mezinárodním soudním dvorem, jeho posudky

Mezinárodní soudní dv r byl ustaven jako pokračovatel jeho p edch dce Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti 5. února 1946. Vzhledem k tomu, že je, na rozdíl od svého p edch dce, orgánem Organizace Spojených národ ,³⁰ jsou všichni její lenové ú astníky. Dv r je tvo en patnácti soudci, z nichž nikdy nesmí být vícero p íslušníky téhož státu. Soud zasedá zpravidla v plénu, quorum plenárního zasedání je dev t soudc .

Pravomoc soudu, tj. v cná p íslušnost, se zakládá smlouvou, která m že mít formu kompromisu, kompromisní doložky nebo jednostranného op ního prohlášení. Dv r rozhoduje

²⁵ Výrok rozhodce je v platném mezinárodním právu považován za kone ý.

²⁶ Zejména koncem 20. století dochází na základ mezinárodních smluv ke vzniku nových, specializovaných rozhod ích orgán . EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve ejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 524

²⁷ Každý ú astnický stát ur í na dobu šesti let s možností znovuzvolení maximáln 4 osoby jako leny tohoto soudu.

²⁸ Arbitráž a smír í řízení v mezinárodním právu ve ejném. Portál Juristic. Dostupný online. [7. 2. 2015] URL: <<http://mezinarodni.juristic.cz/30478/clanek/mpv1.html>>

²⁹ La Ire convention de La Haye de 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux. 1907.

³⁰ Stálý dv r mezinárodní spravedlnosti nebyl lenem Spojených národ .

na základ mezinárodního práva; podkladem pro jeho rozhodování jsou tedy příslušné aplikovatelné mezinárodní smlouvy, obyčejné právní zásady, judikatura a podpora vědecké nauky mezinárodního práva. Závěrem jednání vynáší Soud na veřejném zasedání svůj rozsudek, jenž se stává závazným dnem vyhlášení. Tento rozsudek je konečný, avšak jsou předvídané i situace, kdy by mohl vzniknout dodatečný spor o výklad.

Na žádost Valného shromáždění i Rady bezpečnosti je Dvůr oprávněn podávat posudky o kterékoliv právní otázce. Tyto posudky jsou sice právně nezávazné, avšak mají velkou morální váhu a na které orgány OSN se jimi fakticky řídí. Vyhlášení posudku probíhá na veřejném zasedání.³¹

c) Specializované mezinárodní soudy

Nemén důležitá jsou pro mírové řešení sporů i další mezinárodní soudy, které se ale většinou specializují jen na určitou problematiku. Příkladem za všechny můžeme být Evropský soud pro lidská práva.

Nyní se již orientujeme v možnostech mírových prostředků řešení mezinárodních sporů a pokusíme se poohlédnout se po jejich aplikaci v některých souasných konfliktech, které nejprve stručně představíme.

B. Odhalí krize na Ukrajině příklady smírného řešení sporů ?

V další části mé práce nejprve představím souvislosti, jež vedly ke vzniku krize na Ukrajině, a krátce zmíním, jak se situace vyvíjela dále. Poté vyzdvihnu taková jednání, s nimiž jsme se během krize setkali a jež by mohla být zařazena do kategorie prostředků smírného řešení sporů.

1) Ukrajinská krize

Celý konflikt se zrodil v listopadu roku 2013, kdy tehdejší ukrajinský prezident Viktor Janukovyč odmítl podepsat asociativní dohodu s Evropskou unií.³² Tento počin vyvolal velké

³¹ EPELKA, Estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 526, 528, 529, 531, 533.

³² EU and Ukraine fail to sign association agreement. BBC News. Dostupný online. 29. 11. 2013. [16. 3. 2015] URL: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-25152762>>

protestní vlny nejprve ze strany zastánců Unie, dále ze strany protievropské, tj. proruské. Zmíná asociační dohoda totiž měla přinést již dlouho slibované zlepšení situace v zemi. Když se lidé dozvědí-li opak, neobešlo se to bez protestů. Vše bylo navíc zkomplikováno silnými zásahy Ruska a projevy ruských menšin žijících na Ukrajině.³³ Výsledkem bylo ustanovení nové vlády (27. února 2014),³⁴ která nedokázala zabránit několika ozbrojeným konfliktům, z nichž ten největší vyústil v anexi Krymu a přístavu Sevastopol do Ruské federace. Nezávislost obou území byla vyhlášena 11. března 2014 a smlouva o jejich připojení k Ruské federaci přijata o týden později.³⁵

Připojení oblastí k Rusku vyvolalo řadu reakcí a z celého ukrajinského konfliktu učinilo konflikt mezinárodní. (Za mezinárodní jej můžeme považovat od té doby, co do ukrajinské situace vstoupilo Rusko, nicméně anexí uvedených oblastí se o problematiku výrazně začalo zajímat nemalé množství dalších států, zejména členské státy Evropské unie a Spojené státy americké.) Jen minimum států uznalo krymskou anexi, například podle německé kancléřky Angely Merkelové je připojení porušením mezinárodního práva, Francie anexi taktéž odsoudila, stejně ji neuznala ani česká republika³⁶ a mnohé další státy. Jako celek vyplývá stanovisko Evropské unie z *usnesení Evropského parlamentu o invazi Ruska na Ukrajinu*

Yanukovich confirms refusal to sign deal with EU. Kyiv Post. Dostupný online. 26. 11. 2013. [20. 3. 2015] <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-the-current-political-situation-in-ukraine-press-conference-24-february-2014/3251739856001?term=situation%20in%20ukraine&languages=&sort=date>>

³³ Ukraine protests after Yanukovich EU deal rejection. BBC News. Dostupný online. 30. 11. 2013. [16. 3. 2015] URL: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>>

Yuriy Sergeyev (Ukraine) on the current political situation in Ukraine - Press Conference (24 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 24. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-the-current-political-situation-in-ukraine-press-conference-24-february-2014/3251739856001?term=situation%20in%20ukraine&languages=&sort=date>>

Yuriy Sergeyev (Ukraine) on Ukraine - Security Council Media Stakeout (28 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 28. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-ukraine-security-council-media-stakeout-28-february-2014/3272249703001?term=situation%20in%20ukraine&languages=>>

³⁴ Yuriy Sergeyev (Ukraine) on Ukraine - Security Council Media Stakeout (28 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 28. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-ukraine-security-council-media-stakeout-28-february-2014/3272249703001?term=situation%20in%20ukraine&languages=>>

³⁵ Crimean Parliament adopted the Declaration of independence of ARC and Sevastopol. The State Council of the Republic of Crimea. Dostupný online. 11. 3. 2014. [10. 3. 2015] URL: <http://www.rada.crimea.ua/en/news/11_03_2014_1>

The Agreement between the Russian Federation and the Republic of Crimea on the Accession of the Republic of Crimea in the Russian Federation. The State Council of the Republic of Crimea. Dostupný online. 11. 3. 2014. [10. 3. 2015] URL: <http://www.rada.crimea.ua/en/news/18_03_14_3>

³⁶ Poslanecká sněmovna České republiky. Usnesení ke Krymu. 25. 3. 2014.

(2014/2627(RSP)), kde jsou již zahrnuta etná opatření a omezení v í Rusku, jehož po in je ozna en jako porušení mezinárodního práva.³⁷

2) Smírné ešení sporu

O smírném ešení jakožto o prost edku ešení mezinárodních spor m žeme mluvit od chvíle, kdy takový spor vznikne mezi dv ma í více státy a kdy tyto státy projeví v li spor ešit; situace na Ukrajin pojala charakter mezinárodního konfliktu okamžikem zrodu proruských protest a intervencemi Ruska (existuje i doposud nepotvrzená teorie, že Rusko stálo již za Janukovy ovým odmítnutím asocia ní dohody).

a) P ímé diplomatické jednání

Yuriy A. Sergeyev, stálý zástupce Ukrajiny u OSN, uvedl na tiskové konferenci Spojených národ v únoru 2014, že ze strany Ruska ani Ukrajiny nepramenily žádné snahy o mírné ešení situace, a to ani po vyzvání dalšími státy í OSN. Stále se tak zvyšovala resistance lidí a protesty p idávaly na intenzit , což m lo za následek ztráty desítek lidských život .³⁸

Se sílícími boji byla možnost užití smírných prost edk pro ešení konfliktu nízká, p esto snahy o diplomatická jednání nevytizely. V srpnu 2014 došlo k prvnímu oficiálnímu setkání (taktéž prvnímu diplomatickému jednání) p edstavitel Ruska a Ukrajiny, prezident Vladimíra Putina a v kv tnu nov zvoleného Petra Poroshenka, kte í se zabývali krití ností situace. Generální tajemník OSN Pan Ki-mun zd raznil u p íležitosti tohoto setkání d ležitost pokračování ve vyjednávání mezi ob ma státy, které by se m ly vynasnažit, aby došlo k mírovému vy ešení konfliktu, a to tak, aby byla zachována suverenita a územní celistvost Ukrajiny.³⁹

Dne 5. zá í 2014 byl v Minsku zástupci Ukrajiny, Ruské federace, Don cké lidové republiky a Luganské lidové republiky za ú asti švýcarské diplomatky a zástupkyn OBSE (Organizace pro bezpe nost a spolupráci v Evrop) podepsán *Minský protokol*. Hlavními body ujednané

³⁷Evropský parlament. Usnesení o invazi Ruska na Ukrajinu (2014/2627(RSP)). 13. 3: 2014.

³⁸ Yuriy Sergeyev (Ukraine) on the current political situation in Ukraine - Press Conference (24 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 24. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-the-current-political-situation-in-ukraine-press-conference-24-february-2014/3251739856001?term=situation%20in%20ukraine&languages=&sort=date>>

³⁹ Statement attributable to the Spokesman for the Secretary-General on Ukraine. United Nations. Dostupný online. [20. 3. 2015] URL:< <http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=7947> >

smlouvy bylo zajištění písmí, pokračování ve vyjednávání, garance monitoringu a kontroly v oblastech Doncké a Luganské lidové republiky a taktéž zajištění zlepšení situace v Donbassu (zejm. humanitární a ekonomická pomoc).⁴⁰

Pro dodržování a implementaci *Minské dohody* bylo 19. září podepsáno *Memorandum*, kde bylo odsouhlaseno vytvoření ochranného pásma, zákaz ofenzivních operací a pr letu bojových letadel nad stanovenou bezpečnostní zónou. Vojáci z nebezpečné zóny měli být odvoláni. Taktéž se měla vytvořit komise OBSE dohlížející na dodržování protokolu.⁴¹

V únoru 2015 byla taktéž v Minsku přijata *druhá Minská dohoda*. Tento počin měl znovu připomenout ujednané závazky a zajistit jejich přesnější dodržování.⁴²

b) Vyšetřovací komise

Vyšetřovací komise byla zřízena Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, aby dohlížela na dodržování závazků a omezení vyplývajících z Minských dohod. V tomto případě se tedy nejednalo o klasický případ, kdy je komise ustavena za účelem osvětlení skutkových okolností, kdy mají dvě strany rozdílný náhled. Komise měla zaručit dodržování dohod a tím předejít dalšímu porušování a dalším sporům.

c) Dobré služby a mediace

Dobré služby ve prospěch Ukrajiny byly prokázány například Běloruskem při ujednávání Minských dohod, kdy se za účelem jednání a sepsání smluv Ukrajina a Rusko mohly sejít na neutrální běloruské půdě. Na příkladu vidíme, že dobré služby nemusí nutně spočívat přímo v nějakém konání určitého státu. Také by se dalo říci, že dobré služby, resp. podněty k jednání, tlumočení vzájemných stanovisek a zajištění materiálu poskytl taktéž v Minsku Generální tajemník OSN Pan Ki-mun.

Pomoc nalézt mírové řešení sporu prokázali na Ukrajině i mediátoři. Teprve skrze mezinárodní mediátory se finálně podařilo dosáhnout dohody mezi ukrajinskou vládou a

⁴⁰ Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group, signed in Minsk, 5 September 2014. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 5. 9. 2014. [20. 3. 2015] URL: < <http://www.osce.org/home/123257> >

⁴¹ Memorandum of September 19 2014 outlining the parameters for the implementation of commitments of the Minsk Protocol of 5 September 2014. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 5. 9. 2014. [20. 3. 2015] URL: < <http://www.osce.org/home/123806> >

⁴² Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 12. 2. 2015. [20. 3. 2015] URL: < <http://www.osce.org/cio/140156> > OSCE Permanent Council Nr 1040 Vienna, 17 February 2015. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 12. 2. 2015. [20. 3. 2015] URL: < <http://www.osce.org/pc/141611?download=true> >

opozicí (21. února 2014); výsledkem byl návrat k předchozí Ústav a patrně změny ve vládě.

d) Politické řešení sporu

Vzhledem k tomu, že se stranám dlouho nedařilo dosáhnout dohody o způsobu vyjednávání, proběhlo v průběhu jara a léta 2014 několik konferencí Rady bezpečnosti a přední představitelé OSN několikrát navštívili Ukrajinu – to vše s vidinou co nejdřívejšího vyřešení situace. Smyslem těchto návštěv bylo pomoci nalézt možné řešení sporu společně, tzv. kolektivní mediací. Přímě Ukrajinu a Rusko k iniciativě se povedlo ohledně jednání v Minsku Generálnímu tajemníkovi OSN Pan Ki-munovi, který se aktivně podílel. Sehrál vlastní roli kolektivního mediátora.

Jak vyplývá z výše uvedeného, základním prvkem pro úspěšné smírné řešení sporu je v případě sporných stran se vzniklým konfliktem vůbec zabývat. Zpočátku tuto v roli měla jen část ukrajinské vlády (což vyústilo mimo jiné v ustavení vlády nové), proto bylo zapotřebí vstupů těchto stran, která by navrhla některý z poradních prostředků smírného řešení sporu. Úspěšnou byla pouze mediace řešící politickou krizi na Ukrajině (mezi vládou a opozicí). Hlavní konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou však zůstal dlouho neřešen. V minulosti ujednané povinnosti a závazky se ukázaly nefunkčními, snahy o diplomatické vyjednávání nevedly ke kýženým výsledkům. Až přímé jednání zahájené v srpnu 2014 přineslo své první ovoce v podobě Minského protokolu, na jehož základ byla ustavena vyšetřovací komise OBSE kontrolující situaci v problematických zónách a dohlížející na dodržování protokolů.

Shrneme-li nyní smírné prostředky, jichž bylo použito, byla to jak přímá jednání, tak dobré služby a mediace, dále i ustanovení vyšetřovací komise. Bohužel na sebe nechal dlouho čekat, tudíž bylo nutno sáhnout po razantnějších způsobech, jak situaci řešit (viz následující část práce).

II. Když smírné prostředky selžou...

Mezinárodní společenství předpokládá i situace, kdy se minou prostředky smírného řešení sporů inkem. Pro takové případy se pak nabízí institut donucení a jeho rozličné formy, kterými se budu zabývat v druhé části práce.

A. Donucení v mezinárodním právu

Každá pravidla potřebují pro to, aby byla řádně dodržována, určitý systém, který jim je a donutí subjekty jednat právě v rámci těchto pravidel. V právu tomu není jinak; institut donucení zahrnuje legální mechanismy nátlaku na subjekty právního řádu s cílem zajistit, aby respektovaly jeho normy. Ve vnitrostátním právu je to moc výkonná, kdo disponuje prostředky k donucení, ale na mezinárodní úrovni se situace poněkud liší: mezinárodní společenství, postrádající ústřední moc, bylo v minulosti odkázáno na výkon donucení svépomocí (v tšinou poškozených států). Ve vztazích mezi státy se odrážely rozdíly v jejich mocenském postavení, což pochopitelně vedlo ke snížení efektivity donucení. Rozvoj mezinárodního práva se snažil tyto nedostatky odstranit, a to etnými normami, které upravovaly institut donucení a vedly k omezení volnosti donucujících států, a dále konkrétními donucovacími postupy, kdy byly donucující státy zastupovány institucionalizovanými společenstvími, zejména mezinárodními organizacemi.⁴³

Ještě než nám následující řádky blíže představí jednotlivé formy donucení, je na místě zmínit, že, jak již bylo avizováno, se způsob donucení v právu mezinárodním. Od 2. poloviny 20. století byla zákazem použití síly a hrozby silou vyloučena možnost nátlaku s uplatněním síly (proti státu, jež sám síly neužil).

1) Upozornění, varování

Upozornění, varování jsou opatřeními faktického charakteru; obsahují sice prvek určitého nátlaku, zůstávají však v mezích mezinárodního práva. Znamená to tedy, že varování obsahující hrozbu použití síly je nepřipustné a samo považováno za protiprávní. Formou varování i upozornění může být protestní nota, určitý projev, informování veřejnosti o chystaných aktech druhé strany apod.⁴⁴

⁴³ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné. Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5., podstatně upravené a doplněné vydání. 2008. Doplněk a Masarykova univerzita. Str. 357 - 358.

⁴⁴ OND EJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé a obchodní. 2004. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, s.r.o. Str. 221.

2) Retorze a represálie

K donucení se nabízí dvojí opatření: retorze a represálie. A koliv se v mnohém liší a my si je představíme zvlášť, stojí za zmínku, že se v souasně době často setkáme s pojmem protiopatření, který ástně n dualitu režim retorze a represálií zatlačuje do pozadí. Označení „protiopatření“ zavádí *Návrh článk o odpovědnosti stát za mezinárodní právo*⁴⁵ a v jejich kontextu znamená chování, jímž postižený stát reaguje na mezinárodně protiprávní chování jiného státu s cílem donutit ho, aby svého chování zanechal a odinil újmu svým chováním zp sobenou.⁴⁶

a) Retorze

Retorze je díky faktu, že jako opatření z stává v mezích mezinárodního práva, mírnější formou donucovacího opatření. Jedná se o nátlakový prostředek, který zasahuje do faktické zájmové sféry donucovaného subjektu. Aby se zabránilo zneužití tohoto prostředku, nesmí být nikdy retorze zjevně nepřiměřené.⁴⁷ Jako příklad můžeme citovat přerušování negociací o smlouvě, odvolání důležitých návštěv, odvolání velvyslance donucovaného státu, prohlášení diplomatického zástupce tohoto státu za *personae non gratae*, odmítnutí úasti na důležitých událostech apod.⁴⁸

b) Represálie

Přísnější formou donucovacích opatření jsou represálie, které již přesahují hranice mezinárodního práva, avšak tím, že zasahují proti jinému chování, jež je samo o sobě protiprávní, je protiprávnost represálií vyloučena. Rovněž represálie jsou vymezeny určitými pravidly, kterých je hned několik; musí být prováděny v dobré víře, předcházet jim má marná výzva, musí být přiměřené, nesmí trvat déle, než je nutno, nesmí docházet k ozbrojeným represáliím či takovým, jež by byly v rozporu s kognitivními normami; mají subsidiární

⁴⁵ Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. 2001.

⁴⁶ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo ve veřejné. Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5., podstatně upravené a doplněné vydání. 2008. Doplněk a Masarykova univerzita. Str. 368.

⁴⁷ EPELKA, Estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve veřejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 628.

⁴⁸ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo ve veřejné. Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5., podstatně upravené a doplněné vydání. 2008. Doplněk a Masarykova univerzita. Str. 364 - 365.

charakter. Příkladem mohou být například ekonomické represálie, konkrétně embargo, zákaz vývozu i dovozu i bojkot.⁴⁹

3) Sebeobrana

Existují případy, kdy by se úkony výše uvedených donucovacích opatření mohly dostavit pozdě a donucující stát by do té doby přišel k nemalé újme. V takovýchto naléhavých případech lze využít institutu sebeobrany, definovaného mj. ve článku 51 *Charty Organizace spojených národů*.⁵⁰ Napadenému státu nelze ani přes zákaz použití síly zakázat možnost ihned se bránit. Pro zabránění zneužití sebeobrany je tento institut velmi úzce vymezen a vztahuje se k němu podle etné judikatura. Za všechna pravidla uvedu alespoň pár, a to sice: sebeobranu lze vést jen proti aktuálně probíhajícímu ozbrojenému konfliktu, vést ji může jen přímá oběť, jež musí deklarovat, že byla napadena, sebeobrana musí být přímá a v okamžité návaznosti na ozbrojený útok.⁵¹

4) Akce Rady bezpečnosti OSN

Použije-li některý stát ozbrojené síly proti státu i státu jiným, dojde k porušení mezinárodního práva a zejména k ohrožení mezinárodní bezpečnosti. Ta bývá taktéž označena jako bezpečnost kolektivní a kdo jiný by se jí měl zabývat, než Organizace spojených národů. Ta v *Chartě OSN* zmíní uje orgán zvaný Rada bezpečnosti, který je v kapitole VII zmocněn k akcím při ohrožení míru, porušení míru a jiných útoků.⁵² Jedná se o akce rozličného charakteru, od doporučení prozatímních⁵³ opatření až po použití leteckých, námořních a pozemních ozbrojených sil. Rada bezpečnosti taktéž může vydávat rozhodnutí, jež jsou závazná pro všechny členy OSN a zavazují i nečleny. Nejastějšími

⁴⁹ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné. Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5., podstatně upravené a doplněné vydání. 2008. Doplněk a Masarykova univerzita. Str. 365 - 367.

⁵⁰ Charter of the United Nations. 1945. Kap. VII. Článek 51.

⁵¹ Military and paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgment of 27 June 1986. The right of self-defence. Paragraphs 227-238.

⁵² Charter of the United Nations. 1945. Kap. VII.

⁵³ Dle čl. 40 *Charty OSN* může Rada bezpečnosti, aby předešla zhoršení situace, vyzvat strany ke splnění zatímních opatření. Mohlo by se zdát, že tato opatření mají pouze doporučující charakter (a nejsou tudíž závazná), z omylu nás však vyvede poslední v čl. 40 *Charty*: „Jestliže taková zatímní opatření nebudou splněna, Rada bezpečnosti k tomu náležitě přihlédne.“

opatřeními podniknutými Radou jsou sankce i přerušení veškerých styků s bezpečnost porušujícími státy.⁵⁴

Po seznámení se se smírnými prostředky řešení mezinárodních spor jsme se nyní seznámili i s dalšími způsoby řešení konfliktů. Které z nich byly použity při řešení krize na Ukrajině?

B. A jak to bylo na Ukrajině ?

Již jsme si na ukrajinském konfliktu představili konkrétní příklady prostředků smírného řešení sporů a zároveň jsme zkonstatovali, že se úniky dostavily až v pokročilé fázi krize. Jakým jiným způsobem (tentokrát nemírového charakteru) jednaly státy pro vyřešení situace?

1) Retorze a represálie

Ukrajinský konflikt bohužel krátce po prvních protestech v roce 2013 nabyl ozbrojeného charakteru – ruská vojska blokovala tři nejvýznamnější ukrajinská letiště a přístav Sevastopol, ukrajinská vláda nemohla v bezpečitě oblasti pod kontrolou.⁵⁵ Neutuchající boje tedy měly ze strany Ukrajiny zejména sebeobraný ráz.

V takto rozpoutaném sporu šlo jen stěží aplikovat smírné prostředky. Paradoxně však v té době stát podnikla výraznější kroky až po vyhlášení nezávislosti Krymu a Sevastopolu. Významným se stalo *usnesení Evropského parlamentu o invazi Ruska na Ukrajinu (2014/2627(RSP))*, kterým byl vyjádřen jeho názor ohledně anexe Krymu, podtržena důležitost náležité ekonomické i hmotné pomoci Ukrajině a uvedena určitá opatření, jako například vyzvání Francie, aby zastavila prodej válečných plavidel třídy Mistral Rusku (příklad retorze), vyzvání předsedy Evropského parlamentu, aby pozastavil [Evropský parlament] veškeré politické vztahy s ruskou Státní dumou a Radou federace do doby, než se

⁵⁴ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné. Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5., podstatně upravené a doplněné vydání. 2008. Doplněk a Masarykova univerzita. Str. 376-378.

⁵⁵ Yuriy Sergeyev (Ukraine) on Ukraine - Security Council Media Stakeout (28 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 28. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-ukraine-security-council-media-stakeout-28-february-2014/3272249703001?term=situation%20in%20ukraine&languages>>

ruské síly na Ukrajin stáhnou do oblastí svého stálého rozmístění v souladu se stávajícími dohodami (retorze), vyzvání ke konkrétnějším sankcím zaměřeným na ruské úředníky a initele odpovědné za nedávnou agresi na Krymu, například zákaz vydávání víz, cestovní omezení a zmrazení majetku – předchozí rozhodnutí Evropské rady o pozastavení dvoustranných rozhovorů s Ruskou federací o vízových otázkách a nové dohody považuje parlament za nedostačující; žádá rovněž celounijní zákaz obchodu se zbraněmi a vojenskou technologií (příklad represálie – embargo).⁵⁶

Další sankce byly zavedeny koncem dubna 2014 Radou Evropské unie a lze je klasifikovat do tří skupin: embargo týkající se zbraní, zákaz vydávání víz a cestování, zmrazení majetku. Oproti již dříve vydaným obdobným sankcím byly tyto přísnější. Například zbrojní embargo zahrnovalo jak zákaz prodeje i dovozu veškerých zbraní uvedených na speciálním „vojenském listu,“ tak také jakoukoliv asistenci v souvislosti se zbraněmi. Dále byla uvedena možnost zákazu exportu i běžněji využívaných zbraní a související výbavy.⁵⁷

Samozřejmě sankce a obecná opatření proti Rusku nevycházely pouze ze strany Evropské unie, Spojené státy americké nezůstávaly pozadu; zaměřily se zejména na ekonomická omezení a nejvíce ruské společnosti. Můžeme citovat například sankce ze září 2014, která postihla nejvíce z ruských bank, Sberbank, dále energii dodávající společnosti jako Gazprom, Lukoil a další.⁵⁸

2) Sebeobrana

Jak již bylo řečeno výše, ukrajinský konflikt nabyl velmi rychle ozbrojeného charakteru. V moment, kdy ruská vojska blokovala tři nejvýznamnější ukrajinská letiště a přístav Sevastopol, měla přirozeně ukrajinská vláda právo na sebeobranu. Dodnes není jasné prokázáno, jaká vojska se blokáce účastnila, v nich kterých částech však byli potvrzeni „třkodníci pod vedením ruského kapitána“ i „násilné ovládnutí ruskými jednotkami.“ Dané oblasti neměla ukrajinská vláda vůbec pod kontrolou.⁵⁹ Ze strany Ukrajiny tak lze

⁵⁶ Evropský parlament. Usnesení o invazi Ruska na Ukrajinu (2014/2627(RSP)). 13. 3. 2014.

⁵⁷ Council of the European Union. EU restrictive measures. Brusel. 29. 4. 2014 [16. 3. 2015] URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/135804.pdf>

⁵⁸ U.S. intensifies sanctions on Russia over Ukraine. Reuters. Dostupný online. 12. 9. 2014. [20. 3. 2015] URL: <<http://www.reuters.com/article/2014/09/12/us-ukraine-crisis-usa-sanctions-idUSKBN0H71N320140912>>

⁵⁹ Yuriy Sergeyev (Ukraine) on Ukraine - Security Council Media Stakeout (28 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 28. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-ukraine-security-council-media-stakeout-28-february-2014/3272249703001?term=situation%20in%20ukraine&languages>>

ozbrojené akce a vojenské operace související s blokadou označit jako sebeobranu, nebo se jedná o akce bezprostředně v reakci na ozbrojený útok, sebeobrany se účastní přímo napadený, který o napadení informoval.⁶⁰

3) Rada bezpečnosti

Výše jsme se seznámili s různými opatřeními, která měla donutit Rusko k takovému chování, jež by vedlo k ukončení konfliktu. Jednotlivé retoriky a restrikce se lišily v intenzitě a s postupem času byly stále přísušší – jenže nejspíš stále nedostatečné k tomu, aby se celá situace jednou pro vždy vyřešila.

Není proto divu, že se k donucovacím prostředkům uchýlila i Rada bezpečnosti. Poprvé se na ni obrátila Ukrajina již zaúátkem roku 2014 s žádostí o pomoc, jak uvedl Yuriy A. Sergeyev, speciální zasedání proběhlo 28. února 2014.⁶¹ Celkem se za rok 2014 situaci na Ukrajině vnovala Rada na 15 plenárních zasedáních.⁶² K ukrajinské krizi se bezesporu vztahovala již *deklarace prezidenta Rady bezpečnosti S/PRST/2014/3* o ochraně civilistů v ozbrojených konfliktech z února 2014.⁶³

Velmi důležitá pak byla *rezoluce S/2014/189* z března 2014, která se k nezávislosti Krymu vyslovuje obdobně jako Evropská unie – neuznává ji. Rada se obrací na všechny státy a vyzývá je k co nejrychlejšímu vyřešení situace, a to sice mírovou cestou skrze politická vyjednávání a mediace.⁶⁴ Podobně i *rezoluce Valného shromáždění z března 2014 A/RES/68/262* potvrdila územní suverenitu a nezávislost území Ukrajiny a žádala ostatní státy o pomoc při řešení situace.⁶⁵

⁶⁰ Military and paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgment of 27 June 1986. The right of self-defence. Paragraphs 227-238.

⁶¹ Yuriy Sergeyev (Ukraine) on Ukraine - Security Council Media Stakeout (28 February 2014). UN Live United Nations Web TV. Dostupný online. 28. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-ukraine-security-council-media-stakeout-28-february-2014/3272249703001?term=situation%20in%20ukraine&languages>>

⁶² Nations Unies. Conseil de sécurité. Aperçu de la pratique du Conseil de sécurité en 2014. Dostupný online. [7. 2. 2015] URL: <<http://www.un.org/fr/sc/inc/pages/pdf/highlights/highlights2014.pdf>>

⁶³ Nations Unies. Conseil de sécurité. Déclaration du Président du Conseil de sécurité S/PRST/2014/3. 12. 2. 2014.

⁶⁴ Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution du Conseil de sécurité S/2014/189. 15. 3. 2014.

⁶⁵ Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution de l'Assemblée générale A/RES/68/262 (2014). 28. 3. 2014.

Pozornosti Rady samozřejmě neunikla ani zkáza malajsijského letadla nad východní Ukrajinou a podrobně se události v nově v *rezoluci S/RES/2166*, kde hlavně žádala státy o zapojení a spolupráci při vyšetřování tragédie.⁶⁶

Jednou z nejnovějších a zároveň nejdůležitějších (k dané tématice) je *rezoluce S/RES/2202 (2015)* z února 2015 vztahující se na implementaci *Dohod z Minsku* (z 12. února 2015).⁶⁷ Obsah se ve velké míře shoduje s předchozí *Minskou dohodou*, obecně se však ví, že nově podepsaná dohoda bude opravdu řádně dodržována (oproti první dohodě, kterou smluvní strany příliš nerespektovaly).

Z výše uvedeného výtku lze vyvodit, že se Rada bezpečnosti v nově situaci na Ukrajině poměrně intenzivně; jednotlivá doporučení i rozhodnutí směřovala k řešení (a ideálně vyřešení) konfliktu a tak i k zabezpečení kolektivní bezpečnosti a ochrany míru. Dále byly Radou do oblasti konfliktu několikrát vyslány speciální mise pro dohled a kontrolu.⁶⁸ Vedle Rady bezpečnosti se situací aktivně zabývala Evropská unie i Spojené státy americké, jejichž opatření v podobě nejrozsáhlejších omezení i přísných sankcí vůči Rusku měly také sloužit k vyřešení sporu, respektive donutit Rusko k definitivnímu ukončení vojenských operací a zahájení finálních vyjednávání vedoucích k ukončení celého konfliktu.

Závěr: řešení Ukrajinské krize – efektivní nebo neefektivní?

Svět, ve své dnešní podobě, neustále volá po míru, po skončení všech sporů, po zákazu používání určitých typů zbraní... S koncem druhé světové války byl otesen zkušenostmi, kterých nabyl, a učinil první důležitý krok k tomu, aby se nic podobného neopakovalo: uvědomil si hrůzy spojené s válkou a začal šířit myšlenku mírovosti. Postupně se k této ideji připojila většina států, byly sepsány mezinárodní smlouvy, stanovena pravidla. Jenže tomu není tak dlouho, aby byl celý systém dostatečně prozkoušen a aby obstál všem nástrahám, kterým dodnes dennodenně čelí.

⁶⁶ Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution du Conseil de sécurité S/RES/2166 (2014). 21. 7. 2014.

⁶⁷ Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution du Conseil de sécurité S/RES/2202 (2015). 17. 2. 2015.

⁶⁸ UN political timeline: Ukraine. UN political Affairs. Dostupný online. [10. 3. 2015] URL: < <http://un-dpa.tumblr.com/search/ukraine>>

Došli jsme k závěru, že existuje určité množství prostředků pro mírové řešení sporů, ale taktéž jsme zjistili, že není jednoduché přimět strany sporu k tomu, aby se do takového řešení pustily. Z tohoto důvodu existují i další instituty pro řešení sporů – rozličné formy donucení. Je třeba uvést, že v případě donucení se již nejedná přímo o mezinárodní řešení sporů v pravém slova smyslu; a koliv byla stanovena jasná pravidla pro řešení jejich smyslu a zamezení zneužívání, často donucovací opatření sama ke sporům vedou. Na druhou stranu, určité situace vyžadují přesnější prostředky a bez donucení bychom se neobešli. Z takového pohledu je zahrnout do mezinárodního řešení sporů lze.

Dovolte mi nyní pár slov k Ukrajinské krizi. Vzhledem k tomu, že konflikt stále nebyl urovnán a stanoviska i názory ohledně jednotlivých aspektů se podstatně různí, si troufám říci, že se jedná o velmi složitou problematiku. Cílem mé práce nebyla analýza ani podrobný rozbor sporu a pochopitelně ani jeho hodnocení i návod na řešení. Mou snahou bylo ilustrovat na vybraných aspektech konfliktu mezinárodní řešení sporů a poukázat na v praxi využívané prostředky.

S ohledem na *Chartu OSN* bychom pro řešení mezinárodního sporu mohli sáhnout výlučně po smírných prostředcích,⁶⁹ praxe na Ukrajině však poukazuje i na nemírové způsoby řešení. Souasně je ale třeba vyzdvihnout všudypřítomnost požadavku sporů řešit mírovou cestou. A jaké prostředky pro řešení sporů Ukrajina odhalila? Zkoumali jsme přímá jednání vedoucí například k uzavření *Minských smluv*, vyšetřovací komisi OBSE, mediátory radící postup pro vyřešení politické situace na Ukrajině, retorzi zastavující prodej mezi Ruskou federací a Francií, restriktivní opatření obsahující ekonomické sankce, rezoluci vyzývající k intenzivnímu řešení sporu a podobně. Nyní nastává vhodný okamžik položit si onu štiplavou otázku: Jak byly uvedené prostředky efektivní?

Hodnotíme-li dle souasného stavu Ukrajinské krize, budeme s odpovědí rychle hotovi. Jak by mohly být doposud aplikované prostředky efektivní, když se stále nepodařilo situaci vyřešit?! Podívejme se nyní z druhého pohledu. Uvedli jsme, že v počáteční fázi krize nebyla patrna sebemenší vlně stran sporů řešit, natož mírovými prostředky. Proto bylo nutné sáhnout zejména po prostředcích donucovacích, jako jsou retorce a represálie v *usnesení Evropského parlamentu o invazi Ruska na Ukrajinu (2014/2627(RSP))*, *Restriktivní opatření Evropské unie („EU restrictive measures“ z 29. dubna 2014)*, *Sankce Spojených států na Rusko („U.S. Sanctions on Russia“ z 12. září 2014)*. Příklady retorzi v prve citovaném dokumentu jsou

⁶⁹ Charter of the United Nations. 1945. Kap. I. 12, odst. 3. VI. 1. 33.

vyzvání Francie, aby zastavila prodej válečných plavidel Rusku, nebo vyzvání p edsedy Evropského parlamentu k pozastavení politických vztah , a p íklady represálií jsou ve formě zákazu vydávání víz, cestovních omezení a zmrazení majetku. *Restriktivní opat ení Evropské unie* zavádí zbrojní embargo, zákaz vydávání víz a cestování, zmrazení majetku a *Sankce Spojených stát na Rusko* se zam íly na banky a velké společnosti. Možná to bylo zp ís ujícími se sankcemi, možná se p eci jen jejich vlivem zm nil postoj stran, možná nikoliv; jisté však je, že se po ur ité době trvání konfliktu p eci jen úsp šn za alo s vyjednáváním, tedy smírnou formou ešení sporu. Výsledkem byly Minské dohody ze zá í 2014, znovu potvrzené v únoru letošního roku. Ukrajinský problém sice stále není definitivně vy ešen, ale mohlo by se zdát, že existuje v le jej ešit a že se o to sporné strany snaží. Z prost edk íst donucovacích se p ešlo k vyjednávání, což lze dle mého názoru považovat za dobré znamení, že jsme na cest k ešení (zp soby, kterými je spor ešen, tedy mají smysl a jsou svým zp sobem efektivní), bude to ale ještě chvíli trvat.

A koliv by dle zásad vyplývajících z mezinárodního práva nem lo k užití donucovacích opat ení docházet, nemluv o vzniku ozbrojených konflikt a jim odpovídajícím opat ením i sebeobran , ještě se neutvo ilo tak silné mezinárodní spole enství, kde by všechny prvky a subjekty respektovaly bez výjimky utvo ená pravidla. Dle mého názoru je to otázka asu a stabilizace. Podoba východní Evropy tak, jak dnes figuruje v „Ukrajinské krizi“, není starší než p tadvacet let... Až se mezinárodní právo ještě více zažije a stane sou ástí každodenního života každého z nás, budeme moci více spoléhat na jeho funk nost, vymáhání a na efektivní, p edevším mírová ešení spor .

Literatura a použité zdroje

Publikace:

CARREAU, Dominique. Droit international. 7. vydání. 2001. Pedone. Str. 574.

EPELKA, estmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo ve ejné. 1. vydání. 2003. EUROLEX BOHEMIA. Str. 502, 503, 505 – 508, 510, 516, 524, 526, 528, 529, 531, 533, 628.

MALENOVSKÝ, Ji í. Mezinárodní právo ve ejné. Jeho obecná ást a pom r k jiným právním systém m, zvlášt k právu eskému. 5., podstatn upravené a dopln né vydání. 2008. Dopln k a Masarykova univerzita. Str. 15. 357, 358, 364 – 369, 376 – 378.

MERRILS, J.G. International Dispute Settlement. 1. vydání. 2011. Cambridge University Press, New York. Str. 26, 41.

OND EJ, Jan. Mezinárodní právo ve ejné, soukromé a obchodní. 2004. Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, s.r.o. Str. 200, 221.

OND EJ, Jan. Odzbrojení, prost edek zajišt ní mezinárodní bezpe nosti. 2. rozší ené vydání. 2008. Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, s.r.o. Str. 36, 37.

WAISOVÁ, Šárka. ešení konflikt v mezinárodních vztazích. 1. vydání. 2005. Portál. Str. 23, 30, 31.

Mezinárodní smlouvy:

Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field. 1864.

Kellog – Briand Pact. 1928.

Charter of the United Nations. 1945.

La Ire convention de La Haye de 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux.. 1907.

Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. 2001.

Dokumenty komunitárního práva:

Evropský parlament. Usnesení o invazi Ruska na Ukrajinu (2014/2627(RSP)). 13. 3: 2014.

Council of the European Union. EU restrictive measures. Brusel. 29. 4. 2014 [16. 3. 2015]
URL: < http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/135804.pdf >

Dokumenty Organizace spojených národ :

Nations Unies. Conseil de sécurité. Déclaration du Président du Conseil de sécurité S/PRST/2014/3. 12. 2. 2014.

Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution du Conseil de sécurité S/2014/189. 15. 3. 2014.

Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution de l'Assemblée générale A/RES/68/262 (2014). 28. 3: 2014.

Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution du Conseil de sécurité S/RES/2166 (2014). 21. 7. 2014.

Nations Unies. Conseil de sécurité. Résolution du Conseil de sécurité S/RES/2202 (2015). 17. 2. 2015.

Vnitrostátní předpisy:

Poslanecká sněmovna České republiky. Usnesení ke Krymu. 25. 3. 2014.

Judikatura:

Military and paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgment of 27 June 1986. The right of self-defence. Paragraphs 227-238.

Internetové zdroje:

- **Organizace spojených národ**

Yuriy Sergeyev (Ukraine) on the current political situation in Ukraine - Press Conference (24 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 24. 2. 2014. [10. 3. 2015]
URL: < <http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-the-current-political-situation-in-ukraine-press-conference-24-february-2014/3251739856001?term=situation%20in%20ukraine&languages=&sort=date> >

Yuriy Sergeyev (Ukraine) on Ukraine - Security Council Media Stakeout (28 February 2014). UN Live United Nation Web TV. Dostupný online. 28. 2. 2014. [10. 3. 2015] URL: <<http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-ukraine-security-council-media-stakeout-28-february-2014/3272249703001?term=situation%20in%20ukraine&languages>>

Statement attributable to the Spokesman for the Secretary-General on Ukraine. United Nations. Dostupný online. [20. 3. 2015] URL:<<http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=7947>>

UN political timeline: Ukraine. UN political Affairs. Dostupný online. [10. 3. 2015] URL: <<http://un-dpa.tumblr.com/search/ukraine>>

Nations Unies. Conseil de sécurité. Aperçu de la pratique du Conseil de sécurité en 2014. Dostupný online. [7. 2. 2015] URL: <<http://www.un.org/fr/sc/inc/pages/pdf/highlights/highlights2014.pdf>>

- **Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)**

Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group, signed in Minsk, 5 September 2014. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 5. 9. 2014. [20. 3. 2015] URL: <<http://www.osce.org/home/123257>>

Memorandum of September 19 2014 outlining the parameters for the implementation of commitments of the Minsk Protocol of 5 September 2014. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 5. 9. 2014. [20. 3. 2015] URL: <<http://www.osce.org/home/123806>>

Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 12. 2. 2015. [20. 3. 2015] URL: <<http://www.osce.org/cio/140156>>

OSCE Permanent Council Nr 1040 Vienna, 17 February 2015. Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostupný online. 12. 2. 2015. [20. 3. 2015] URL: <<http://www.osce.org/pc/141611?download=true>>

- **Státní rada autonomní republiky Krym**

Crimean Parliament adopted the Declaration of independence of ARC and Sevastopol. The State Council of the Republic of Crimea. Dostupný online. 11. 3: 2014. [10. 3. 2015] URL: <http://www.rada.crimea.ua/en/news/11_03_2014_1>

The Agreement between the Russian Federation and the Republic of Crimea on the Accession of the Republic of Crimea in the Russian Federation. The State Council of the Republic of Crimea. Dostupný online. 11. 3: 2014. [10. 3. 2015] URL: <http://www.rada.crimea.ua/en/news/18_03_14_3>

- **BBC**

EU and Ukraine fail to sign association agreement. BBC News. Dostupný online. 29. 11. 2013. [16. 3. 2015] URL: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-25152762>>

Ukraine protests after Yanukovich EU deal rejection. BBC News. Dostupný online. 30. 11. 2013. [16. 3. 2015] URL: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>>

- **Další**

Mezinárodní právo. Portál evropské e-justice. Dostupný online. [7. 2. 2015] URL: <https://e-justice.europa.eu/content_international_law-10-cs.do>

Arbitráž a smír í ízení v mezinárodním právu ve ejném. Portál Juristic. Dostupný online. [7. 2. 2015] URL: <<http://mezinarodni.juristic.cz/30478/clanek/mpv1.html>>

Yanukovich confirms refusal to sign deal with EU. Kyiv Post. Dostupný online. 26. 11. 2013. [20. 3. 2015] <http://webtv.un.org/search/yuriy-sergeyev-ukraine-on-the-current-political-situation-in-ukraine-press-conference-24-february-2014/3251739856001?term=situation%20in%20ukraine&languages=&sort=date>

U.S. intensifies sanctions on Russia over Ukraine. Reuters. Dostupný online. 12: 9. 2014. [20. 3. 2015] URL: < <http://www.reuters.com/article/2014/09/12/us-ukraine-crisis-usa-sanctions-idUSKBN0H71N320140912> >